

De rentabiliteit van investeringen in landbouwkundig onderzoek en landbouwvoorlichting

Prof. dr. ir. A. W. van den Ban - Vakgroep voorlichtingskunde, Landbouwhogeschool

Over de noodzaak van bezuinigingen wordt tegenwoordig alomt gesproken. Tussen 1965 en 1982 is het percentage van het nationaal inkomen dat besteed wordt aan overheidsuitgaven en sociale voorzieningen gestegen van 41 % tot 68 %. Menigeen is ervan overtuigd dat dit percentage nu zo hoog is geworden, dat het voortbestaan van veel bedrijven, ook van landbouwbedrijven, hierdoor ernstig bedreigd wordt. Hierdoor daalt de produktiviteit, zodat nog grotere bezuinigingen noodzakelijk worden.

De moeilijke vraag is dan echter op welke overheidsuitgaven we wel moeten bezuinigen en op welke niet. Hierbij lijkt het niet verstandig te bezuinigen op overheidsuitgaven die een hoog rendement opleveren en die daarmee voldoende belastinggeld en sociale premies opleveren om zichzelf te betalen.

Onderzoek naar rentabiliteit

In dit verband is het interessant kennis te nemen van het onderzoek dat de laatste 20 jaar is gedaan naar de rentabiliteit van investeringen in landbouwkundig onderzoek en landbouwvoorlichting. Dit is vooral gedaan door prof. Griliches van de Universiteit van Chicago en zijn leerlingen, die inmiddels ook naar andere universiteiten uitgezwermd zijn. Het meeste onderzoek is gedaan in de Verenigde Staten, maar ook in India, Brazilië, Kenia, de Philippijnen en Mexico is dit onderzocht (Huffman, 1978).

Bij veel van deze onderzoeken is gewerkt met begrotingen, waarbij de ontwikkeling van de landbouw in de afgelopen jaren is vergeleken met de ontwikkeling die zou zijn opgetreden als (bepaalde) onderzoeksresultaten niet waren toegepast. Bij andere onderzoeken is de toekomstige ont-

wikkeling geschat met en zonder de toepassing van onderzoeksresultaten. Daarbij is uiteraard rekening gehouden met het feit dat niet alle boeren deze resultaten (direct) toepassen. Het is begrijpelijk dat hierbij wisselende rendementen zijn gevonden. Zo schatten Araji cs (1978) de interne rentevoet van investeringen in het onderzoek en de voorlichting op het gebied van de schapenteelt in de Verenigde Staten op 33 % en op het gebied van de aardappelteelt op 104 %. Heel wat andere onderzoeken vonden een interne rentevoet tussen de 25 % en de 50 %, dus ook aanzienlijk meer dan de rente die de overheid moet betalen als zij geld moet lenen om dit onderzoek en deze voorlichting te kunnen betalen.

Evenson paste een andere onderzoeksmethodiek toe. De staten in de Verenigde Staten verschillen sterk in hun investeringen in landbouwkundig onderzoek en landbouwvoorlichting. Dit maakt het mogelijk deze investeringen te vergelijken met de verandering van de produktiviteit van de landbouw in die staten. Hij schat de contante waarde van de opbrengst die verkregen is met een investering van \$ 1 000 in de periode 1948-1971 in landbouwvoorlichting op een \$ 2 200, in fundamenteel landbouwkundig onderzoek in het zuiden van de VS op \$ 21 000 en elders op \$ 12 000.

Interessant is ook dat hij heeft nagegaan wat de interactie is tussen investeringen in onderwijs, onderzoek en voorlichting. Onderwijs en voorlichting blijken elkaar ten dele te kunnen vervangen. In staten waar weinig geld wordt uitgegeven aan voorlichting, maar die een goed opgeleide boerenstand hebben, zijn boeren blijkbaar in staat een deel van de noodzakelijke informatie op andere wijze te verkrijgen. Daarentegen ondersteunen onderzoek en voorlich-

ting elkaar. Als men meer geld investeert in voorlichting, worden de onderzoeksresultaten sneller toegepast, zodat de rentabiliteit van investeringen in onderzoek hoger wordt. Als men veel investeert in onderzoek hebben de voorlichters meer te vertellen, zodat de rentabiliteit van investeringen in onderzoek ook hoger wordt. De inkomens in de landbouw namen snel toe in staten, waar de lonen buiten de landbouw snel stegen. Dit verband is echter vrij zwak in staten waar veel geld in voorlichting wordt geïnvesteerd. Zo lijkt voorlichting een bijdrage te kunnen leveren tot vermindering van regionale inkomensverschillen. In tegenstelling tot wat sommigen denken lijkt de voorlichting niet bij te dragen tot een vergroting van de inkomensverschillen in de landbouw, maar juist tot een geringe vermindering. Als er weinig geld in voorlichting wordt geïnvesteerd, komen de rijkere boeren blijkbaar toch nog wel aan hun informatie.

Het zal de lezer duidelijk zijn dat bij dit soort onderzoek een aantal schattingen gemaakt moeten worden, waarover discussie mogelijk is. Zo zijn niet alleen de investeringen in onderzoek in de eigen staat van belang, maar ook die in staten met vergelijkbare bodem- en klimaatomstandigheden, maar wat is precies 'vergelijkbaar'? Ook is het moeilijk om betrouwbare gegevens te krijgen over investeringen van handel en industrie in dit onderzoek en deze voorlichting.

Ook is er discussie mogelijk over de wijze waarop men bepaalde resultaten van het onderzoek moet waarderen, bijvoorbeeld een vermindering van de hoeveelheid gebruikte produktiemiddelen, een toename van de produktie en een verlaging van de consumentenpreizen van landbouwprodukten.

Nabeschouwing

Als we terug willen naar een herstel van de groei van de produktiviteit, zullen we rekening moeten houden met de hoge rendementen die investeringen in landbouwkundig onderzoek en landbouwvoorlichting in het buitenland blijken op te leveren. Ik zie geen reden om aan te nemen dat deze rentabiliteit in Nederland veel lager zal zijn. In het verleden is er in Nederland een sterke groei van de netto produktiviteit in land- en tuinbouw geweest. Dit komt waarschijnlijk mede omdat wij relatief veel hebben geïnvesteerd in landbouwkun-

dig onderzoek en landbouwvoorlichting.

Wel zullen we ons natuurlijk moeten afvragen of de effectiviteit van dit onderzoek en deze voorlichting niet verhoogd kan worden. Daarvoor kan het noodzakelijk zijn bepaalde onderdelen, die in deze tijd van minder belang zijn of waar weinig efficiënt wordt gewerkt, af te stoten.

Literatuur

A. A. Araji, R. J. Sim and R. L. Gardner, Returns to Agricultural Research and Extension Programs: An Ex-An-

te Approach, *American Journal of Agricultural Economics*, 60 (1978) 964-968.

R. E. Evenson, The Economic Consequences of Agricultural Extension Services, Yale University (niet gepubliceerd).

W. E. Huffman, Assessing Returns to Agricultural Extension, *American Journal of Agricultural Economics*, 60 (1978) 969-975.

Afscheid ing. J. C. van Bergeijk

Na ruim 27½ jaar als bedrijfsvoorlichter voor de akkerbouw werkzaam te zijn geweest, heeft de heer ing. J. C. van Bergeijk op 30 november 1982 afscheid genomen van zijn collega's en 'zijn' boeren.

De heer Van Bergeijk kwam in mei 1955 op een leeftijd van 35 jaar naar Schouwen-Duiveland. Daar waren in de herverkaveling na de ramp van 1953 zeer belangrijke zaken aan de orde. Ter begeleiding van deze cultuurtechnische aanpak heeft de heer Van Bergeijk als rayonassistent gedurende bijna 5 jaren de boeren in zijn rayon metterdaad landbouwkundig terzijde gestaan. De waardering voor zijn werk daar bleek nog eens door de aanwezigheid op de afscheidsreceptie van een aantal boeren van het voormalig eiland Schouwen-Duiveland waar hij inmiddels toch meer dan 22 jaren geleden vertrokken was.

Eind 1959 kwam de heer Van Bergeijk naar Zuid-Beveland. Hij werkte daar toen in een team van vier rayonassistenten. Door vermindering van het aantal voorlichters vergrootte het rayon zich eind 1969 tot de helft van Zuid-Beveland. De heer Van Bergeijk is sedertdien in het gebied West Zuid-Beve-

land werkzaam gebleven als bedrijfsvoorlichter, totdat hij per 1 december jl. de tijd gekomen vond om vervroegd uit te treden.

De heer Van Bergeijk is de grote stimulator geweest om in het gebied te komen tot de oprichting van een Vereniging voor Bedrijfsvoorlichting. Na de oprichting in 1961 was hij gedurende een jaar de eerste secretaris. Daarna is hij tot zijn vertrek adviseur van het bestuur gebleven.

Ofschoon zijn gebied zich kenmerkte door een grote verscheidenheid in grond en bedrijfs grootte, heeft de heer Van Bergeijk zich door zijn aanpak zeer gezien gemaakt. Dit bleek ook zeer duidelijk door de opkomst bij zijn afscheidsreceptie in 's-Gravenpolder, waar zeer velen hun afscheidswaarderen door een stoffelijk blijk van hun dank deden vergezellen.

Voor de eigen Dienst was de heer Van Bergeijk een medewerker die op zijn eigen wijze de voorlichtingsboodschap bracht. Hij was met een 'eigen' kijk en een 'eigen' mening duidelijk aanwezig in de Dienst.

Door zijn ruime belangstelling voor de mens en de omstandigheden waarin deze zich bevindt, door zijn voortdurend bezig zijn met het bedrijf als geheel en niet het onderdeel en door de prikkeling van zijn gehoor op vele vergaderingen en in gespreksgroepen heeft hij de voorlichting gediend.

Daar hij nog zijn krachten wil geven aan de burgersamenleving is zijn vroegtijdig vertrek gerespecteerd en werd hem in voornoemde afscheidsbijeenkomst veel dank gebracht en de wens uitgesproken dat hij dat werk nog vele jaren mag doen in goede gezondheid.

Gesprekstrainingen

De sectie Trainingen van het Instituut voor Toegepaste Voorlichtingskunde (ITV) organiseert in het voorjaar van 1983 drie trainingen. De data zijn als volgt:

Training *groeps gesprekken* op 20, 21 en 22 april (inschrijving mogelijk tot 6 april).

Training *tweegesprekken* op 4, 5 en 6 mei (inschrijving mogelijk tot 20 april).

Training *groeps gesprekken* op 27, 28 en 29 mei (inschrijving mogelijk tot 11 mei).

De eerste dag starten de trainingen om 19.30 uur, de laatste dag eindigen ze om 17.00 uur.

De kosten bedragen f260 per training.

De trainingen sluiten zoveel mogelijk aan bij de werksituatie van de deelnemers.

U kunt over deze trainingen verdere informatie aanvragen bij het ITV, sectie Trainingen,

Postbus 209, 6708 VB Wageningen, tel. 08370-83808 ('s-ochtends).

Naast deze trainingen met een open inschrijving, organiseert het ITV ook trainingen voor één organisatie. De inhoud wordt dan in overleg bepaald.